

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Lahtinen, Sinikka

Title: "Min kompis plejar drums". Engelskans inflytande på finska högstadieelevers svenska.

Year: 2010

Version:

Please cite the original version:

Lahtinen, S. (2010). "Min kompis plejar drums". Engelskans inflytande på finska högstadieelevers svenska.. In C. Falk, A. Nord, & R. Palm (Eds.), *Svenskans beskrivning 30: Förhandlingar vid trettionde sammankomsten för svenskans beskrivning*, Stockholm den 10 och 11 oktober 2008. (pp. 177-186). Stockholms universitet. *Svenskans beskrivning*, 30. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:319807/FULLTEXT01.pdf>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

”Min kompis plejar drums”

Engelskans inflytande på finska högstadieelevers svenska

Sinikka Lahtinen

Inledning

Eftersom Finland officiellt är tvåspråkigt läser alla finskspråkiga elever svenska i skolan. De flesta börjar med detta ämne i grundskolans årskurs 7 då de i fyra år har läst det första främmande språket, som för ca 90 procent av eleverna är engelska. Svenskan kan kallas ett tredjespråk för eleverna, om man utgår ifrån Hammarbergs (2007:52) definition där med L3 avses ”ett språk som man lär sig eller använder i ett läge där man redan har kunskaper i minst ett L2, utöver (ett eller flera) L1.”

Inverkan av tidigare inlärd språk på inläringen av L3 är ett aktuellt ämne inom forskningen (se närmare t.ex. De Angelis 2007). Termerna tvärspråkligt inflytande (crosslinguistic influence) och transfer används om fenomenet i litteraturen och kommer här att användas omväxlande i enlighet med Odlin 2003 och Ringbom 2007. Det föreligger många faktorer som kan bidra till uppkomsten av tvärspråkligt inflytande. Utifrån tidigare studier har man exempelvis konstaterat att den av inlärarna uppfattade likheten mellan språken har en effekt: om språken upplevs vara lika, förekommer tvärspråkligt inflytande (se t.ex. Ringbom 2001). Eftersom engelska och svenska är besläktade, finns det likheter i ordförrådet vilket kan öka benägenheten för transfer från engelska till svenska hos de finskspråkiga högstadieleverna. Färdighetsnivån i L2 och L3 är också av betydelse. Med utgångspunkt i tidigare forskning kan man kanske anta att ju större skillnaden är mellan L2-färdighet och L3-färdighet, desto mer förekommer L2-baserad transfer. Eftersom skillnaden mellan högstadieelevers färdighet i engelska (L2) och svenska (L3) är stor under den första tiden av inläringen av svenska, kan detta leda till transfer från engelska till svenska.

Engelskans inflytande på finnar svenska har tidigare undersökts av bl.a. Lindroos (2006, gymnasister) och Heikkilä (2007, kadetter). Den första tiden av svenskinläringen har inte tidigare granskats longitudinellt. Föreliggande undersökning är en delstudie inom det av Svenska litteratursällskapet i Finland finansierade projektet *På väg mot kommunikativ kompetens* där bl.a. finskspråkiga elevers utveckling i svenska kartläggs och följs under högstadiet.

Syftet med denna studie är att betrakta det tvärspråkliga inflytandet från engelskan i finska högstadieelevers uppsatser i svenska. En omdebatterad

fråga är om det är möjligt att överföra bundna morfem från ett språk till ett annat. Det finns evidens av morfologisk transfer i undersökningar, t.ex. i Williams och Hammarbergs (1998) studie. Jag kommer att undersöka om de finska eleverna överför bundna morfem från engelska till svenska eller om det enbart är fråga om lexikal transfer. Jag ska också redogöra för arten och mängden av direkta lån från engelskan samt jämföra denna kategori med andra typer av lexikal transfer. Speciellt intressant är om semantisk lexikal transfer förekommer och om den är modersmålsbaserad som Ringbom (2007:86) hävdar. Jag kommer också att diskutera skillnaderna mellan svaga och mer avancerade elever. Min hypotes är att ju lägre nivån i svenska är desto mer förekommer tvärspråkligt inflytande från engelskan. Såväl kvalitativa som kvantitativa analyser kommer att användas för att redogöra för tvärspråkligt inflytande.

Material

Studien bygger på en analys av ett delmaterial som insamlats inom projektet, uppsatser skrivna av 35 elever från tre olika skolor i mellersta och södra Finland (A, D, E). Dessa elever valdes ut eftersom de alla hade producerat sex uppsatser (1–6) var och datainsamlingen var avslutad för deras del. Två av texterna skrevs i åk 8 och fyra i åk 9. Eleverna producerade uppsatserna på lektionstid och varje skrivtillfälle varade ca 45 minuter. De hade inte tillgång till ord- eller läroböcker som hjälpmedel, däremot hade de möjlighet att be läraren eller forskaren om hjälp vad gällde ordförrådet.

I åk 8 skrev eleverna den första texten, *Min resa* (1) under höstterminens första svenska kurs efter sommarlovet. Den andra texten som hade rubricerats som *Min vän* (2) producerades under vårterminen. I detta fall och i de tre senare uppsatserna gavs eleverna utöver rubriken frågor som skulle inspirera dem till att skriva. Frågorna var av typen *Hur ser han/hon ut?*, *Vad gör ni tillsammans?*. I åk 9 handlade den första skrivuppgiften om musik, *Mitt favoritband/Min favoritsångare* (3), och den andra, *Min fritid* (4), om elevernas fritid och fritidsaktiviteter. Den sista gemensamma uppsatsrubriken på vårterminen löd *Jag – en niondeklassare!* (5). I den fjärde texten (6) som samlades in under åk 9 var det fråga om korta kommunikativa uppgifter som skilde sig mellan olika skolor, som t.ex. att skriva ett e-brev till en svensk värdfamilj, en text till skolans webbsida om en resa som klassen gjort tillsammans eller att skriva ett e-brev till en svensk kompis och berätta om sitt musikintresse.

Längden på uppsatserna varierar mellan 4 och 268 ord. I allmänhet hade eleverna frihet att skriva mycket eller litet, allt efter vilja eller förmåga, endast i den sista uppgiften förekom det instruktioner om antal ord (skriv en text på minst 40 ord/en text på ca 50 ord). Den första uppsatsen från höstterminen i åk 8 var kortast med ett medeltal på 63 ord medan motsvarande

siffror för *Jag – en niondeklassare!* var 92 ord. Det analyserade materialet omfattar ca 15 400 löpord.

Vid exemplen anges först elevens skola med bokstäverna A, D eller E, därefter kön med P eller F och följt av en kodsiffra för varje elev. Vilken uppsats som exemplet är hämtat ifrån uppges med siffrorna 1–6 inom parentes.

Syntaktisk och morfologisk transfer

I det analyserade materialet uppvisade alla eleverna spår av transfer från engelska i någon av de sex uppsatserna. Naturligtvis förekom också konstruktioner som tyder på inflytande från modersmålet, finska, eller tyska som en del studerat antingen fr.o.m. åk 5 eller åk 8.

Det tvärspråkliga inflytandet framkom tydligast på lexikal nivå. Det förelåg dock fall som kunde kategoriseras som syntaktisk transfer, men det står inte alltid klart om det handlar om inflytande från finska eller engelska eller om det är fråga om t.ex. strukturens processbarhet (se t.ex. Pienemann & Håkansson 2007). Exempelvis kan det vara möjligt att engelskans regler för placering av vissa adverbial, såsom *always* och *often*, i huvudsatser spelar en roll i felaktig placering av motsvarande svenska adverbial i satser, vilket illustreras av exempel (1).

(1) Jag ofta spelar dataspel och pingis och tennis. AP9 (2)

Det är dock också möjligt att inläringen av svenskans ordföljd regleras av andra faktorer än inflytande från ett tidigare inlärt språk.

En annan frekvent feltyp som kan ha orsakats av engelskans inflytande är utelämnande av preposition vid verbet *tycka* (exempel (2)).

(2) Han tycker musik och hennes hund "Eppa" mycket. AF11 (2)

Juurakko (1996) som i sin avhandling undersökte bruket av prepositioner hos finska gymnasister anser detta möjligen bero på engelskans inflytande. I finskan har man i dessa fall lokalkasusobjekt (*musiikista*) som gymnasisterna i hennes studie ofta förknippade med bruket av en preposition i svenskan medan det i engelskan inte krävs någon preposition (*likes music*).

I artikelbruket kan man kanske också spåra inflytande från engelskan. Det påstås t.ex. av Heikkilä (2007) som undersökt engelskans inflytande i finska kadetters svenska. I mitt material förekom det några fall där engelskan kan ha varit en bidragande faktor.

(3) Jag vet inte den namn av den sjungaren, jag tror att han spelar gitarr. AP12 (3)

(4) Min drömyrke är en läkare. DP4 (5)

I exempel (3) kan engelskans *the name of the singer* ligga bakom bruket av den bestämda fristående artikeln. I (4) används obestämd artikel i samband med yrkesbeteckningar i engelskan. I exemplen (1)–(4) kan inflytandet från detta språk vara en orsak, men det är möjligt att även andra faktorer bidrar. I föreliggande artikel kommer jag inte att gå närmare in på syntaktisk transfer utan går nu över till morfologisk och lexikal transfer.

Morfologisk transfer från engelska var mycket sällsynt. Eleverna använde sig av engelskans pluralmorfem *-s* i nio fall i det analyserade materialet. I exempel (5) kunde man tänka sig att det egentligen är fråga om en fras som överförts som helhet (*are not friends*). I exemplen (6) och (7) förekommer en formell likhet mellan det svenska ordet och dess engelska motsvarighet som kan ha bidragit till användningen av pluraländelsen *-s*.

(5) Vi är inte väns nu ... DP1 (1)

(6) Vi är reser två dags. EF13 (1)

(7) Jag tittar tv med min roliga och trötta systers. DP15 (4)

Det förelåg ingen skillnad vid olika färdighetsnivåer utan dessa former återfanns såväl hos elever med relativt höga betyg som hos elever med lägre betyg. Det bör tilläggas att det också förekommer korrekta pluralformer med *-s* i svenskan. Engelskans morfologi verkar inte ha någon större effekt på elevernas svenska texter.

Lexikal transfer

Lexikon verkar vara det mest utsatta området för tvärspråkligt inflytande. Ringbom (2007:80) konstaterar att många flerspråkiga upplever att ord från andra språk har en benägenhet att tränga sig på ("tend to intrude") när de talar ett främmande språk som de inte behärskar så väl. Færch & Kasper (1987) talar om strategisk transfer som en medveten strategi där ord från andra språk används för att överbrygga en lexikal lucka.

Ringbom 1987 gör skillnad mellan lån (*borrowing*) och lexikal transfer (*lexical transfer*). Som lån betraktar han språkväxling (*complete language shift*) och nybildning (*hybrids, blends, relexifications*). Om det lånade ordet modifieras är det fråga om nybildning (t.ex. *plejar* från engelskans *play*) medan språkväxling sker när ett ord lånas in i omodifierad form (t.ex. *drums*). Som lexikal transfer betraktar Ringbom (1987) falska vänner (*deceptive cognates*, t.ex. *will/vill*), översättningslån (*calques*, *ungkarl* → *youngman*) och semantiska utvidgningar (*extension of meaning*, *came unhappy*, finskans *tulla* → *came, became*). Ringbom 2001 och 2007 uppvisar en något annorlunda kategorisering. Lexikal transfer indelas i transfer av form (*transfer of form* i Ringbom 2001 och *item transfer* i Ringbom 2007) och transfer av betydelse (*transfer of meaning* i Ringbom 2001 och *procedural transfer* i Ringbom 2007). Som formell transfer betraktas språk-

växling, språkblandning och falska vänner, medan översättningslån och semantiska utvidgningar tillhör kategorin semantisk transfer. I de förra fallen överförs formen till målspråket medan det i de senare är fråga om överföring av betydelse. Ringbom (2001, 2007) hävdar att semantisk transfer alltid är modersmålsbaserad. I det följande kommer jag att i stort följa kategoriseringen i Ringbom 2001 och 2007 och indelar lexikal transfer i språkväxlingar, nybildningar, falska vänner, semantiska utvidgningar samt ortografiska fel.

I det analyserade materialet förekommer sammanlagt 76 ord som kan räknas till kategorin språkväxlingar. Enligt Ringbom (2007:81) kan orsaken till språkväxling ligga i formell likhet, men det kan också vara fråga om funktionsord, som enligt vissa studier transfereras lättare, semantisk ekvivalens mellan orden, nybörjarstadium eller graden av inlärares förmåga att skilja mellan språken över huvud taget. I majoriteten av fallen i högstadie-elevens texter kan en formell likhet mellan det engelska och det svenska ordet skönjas, t.ex. *guitar, sister, summer, fantastic* osv. Största delen av språkväxlingar utgjordes av vanliga substantiv (ca 52 procent) och egenamn, exempelvis *Italy, Greece* (10 procent). Andelen adjektiv uppgick till 13 procent. I de första uppsatserna förekom det utöver enstaka ord också fall där eleven använde engelska fraser (exempelvis *for a long time*) eller verkade byta språk till engelska, t.ex. *jag invited it at some day*. Dessa är inberäknade i kategorin språkväxlingar.

Eftersom eleverna i mitt material befinner sig i början av sin svensk-inläring är det kanske ofta fråga om en lexikal lucka som leder till att de tar ett engelskt ord till hjälp. Eleverna kan också tro att det ord de använder är svenskt. De Angelis (2005:13) diskuterar möjligheten att flerspråkiga inlärare identifierar ett ord som tillhörande ett annat språk än vad som faktiskt är fallet.

Svårigheter att skilja mellan språk kan uppstå då det är fråga om "orthographic neighbours". Eleverna hade svårigheter exempelvis med följande ord där den svenska motsvarigheten till det engelska ordet ligger mycket nära till formen: *best-bäst, good-god, hotel-hotell, bus-buss, job-jobb, music-musik, positive-positiv, favorite-favorit*. Då det svenska och engelska ordet skiljer sig genom en enda bokstav som i föregående exempel har jag kategoriserat fallen som ortografisk transfer, inte som språkväxling. Ortografisk transfer, förutom fall med stor bokstav, har inberäknats i kategorin lexikal transfer. Då den ortografiska formen av ett ord är mycket lika i två språk, skulle man kanske kunna tänka sig att transfer delvis är mer av positiv natur, eleven får hjälp av det andra språket.

Nybildningar, där det engelska ordet anpassats till svenskan, var till största delen verb (t.ex. *drinka, swimma, plejar, singar*). Exempel på nybildningar återfinns i (8)–(9).

(8) Sandro tycker om runna. DP12 (1)